

L'arma més eficaç

'L'única veritat: la literatura'
Fernando Pessoa

Molt bon dia a tothom!

Permetreu que, en primer lloc, expressi la meva satisfacció de poder ser avui aquí, a la ciutat on vaig néixer i on vaig viure tota la joventut, per parlar de la funció benèfica de la literatura, amb motiu de la diada de Sant Jordi.

Granollers, per a mi, no és només la ciutat on vaig néixer, créixer i on viu la resta de la meva família i de moltes de les meves amistats més estimades, sinó la ciutat que més em va influir en tot allò que després he fet a la vida. I això ho dic perquè els estímuls de joventut són els que determinen la resta de les pròpies accions i afeccions.

Sempre he vist en aquesta ciutat nostra, des de l'antiga Semproniana, ja fundada com a cruïlla de camins en l'època romana, i fins als nostres dies, un punt de trobada de cultures, un lloc actiu de confluències i influències. No cal que us digui com en sóc, de deutora, de tota la gent de la generació dels nostres pares que, durant els anys 60 i 70, enmig encara del desert de la dictadura, van exposar-se per transmetre'ns, als més joves, allò que la brutalitat de la guerra civil els havia arrabassat: la cultura pròpia, molts costums ancestrals, la llengua i, sobretot, un present i un esdevenidor lliures.

Aquesta generació anterior i els germans més grans ens van predisposar a conquerir un espai de llibertat -l'única cosa que ens dignifica com a éssers humans- exposant-se a tota mena de repressió. Tot sense ajupir el cap, sense defallir i amb algunes iniciatives, sobretot de caire cultural, que foren decisives per a la meva generació, perquè ens van ensenyar a mirar lluny, a somiar, també a transgredir. I que a la nostra ciutat va tenir protagonistes molt destacats, que van marcar una manera diferent d'entendre l'art i la cultura, de trencar motlles, cadascú des del seu àmbit de creació.

Recordo el Cicle de Teatre, a inicis dels anys 70, que ens oferiria no només el millor del nostre teatre independent, sinó també companyies estrangeres que ens aportaven autors desconeguts (Camus, Ionesco, Jarry, etc.) i que representaven una manera de fer teatre diferent.

També les sessions de cineclub, els concerts multitudinaris de primeres espases de la música pop d'aquell moment, com el de King Crimson, al pavelló d'esports; el Festival de Música Progressiva, el 1971, més de 20 hores de música ininterrompuda; els *happennings*, únics aleshores a tot l'estat espanyol, com el que va protagonitzar Salvador Dalí el 1974. I la creació d'espais tan importants a la ciutat com la llibreria La Gralla, amb les estretors del seu antic emplaçament al carrer del Museu, fins arribar a ser una llibreria de referència, gran, còmoda i sempre ben assortida i acollidora com ho és ara.

I podria continuar amb un llarg enfilall de records que són a la base del que he estat després, perquè foren estímuls necessaris. D'aleshores ençà aquesta és una ciutat que ha crescut i, si parlàvem de *la* biblioteca, ara tenim moltes biblioteques, un museu amb grans iniciatives, arxiu, espais d'art i fàbriques de creació, una Associació Cultural molt activa i tot allò que cal a una gran ciutat oberta als temps contemporanis.

Tots aquests records i molts d'altres se'm fan ara presents pel ferm convenciment d'entendre la cultura com una necessitat, com un aliment indispensable.

Federico García Lorca en una conferència de l'any 1931, titulada "Medio pan y un libro", deia que si mai passava gana i estava al carrer desvalgut fent de captaire, no demanaria un crostó de pa, en demanaria només mig per poder tenir un llibre, per poder llegir.

Sovint es planteja la cultura com un luxe, com una cosa que tenim a més a més i que hi accedeix qui vol. Sovint al poder establert no li interessa gaire fer accessible la cultura. La vol presentar com una cosa elitista, d'alguns escollits. O el que potser encara és pitjor, la desvirtua, la banalitzava, se la mira només com un producte. I la veritat és que SOM, ESTEM FETS de cultura, sigui quina sigui la seva manifestació.

Ja que som a les portes de Sant Jordi, cal que us digui que de totes les manifestacions artístiques, la literatura té un ingredient intrínsec que la fa única: la paraula. "I la paraula és la casa de l'home", deia Blai Bonet.

La paraula, per tant, com a element que ens commou, que ens activa la imaginació, que ens transporta a altres mons, que ens fa viure vides que no podríem tastar de cap altra manera, que ens fa situar en la pell dels herois o heroïnes de la ficció, que ens embadaleix, que ens captiva. La paraula, tal com li agrada de dir-ho a Domenico Starnone, "és el més extraordinari dels efectes especials". A més, "les paraules guarden tots els secrets del món", ens recorda des de l'illa de Mallorca Antònia Vicens.

Un escriptor de Zimbawe, Chenjerai Hove, que ens va deixar prematurament i a qui recordo sovint, em va dir una frase que em va quedar gravada per sempre: “Un llibre informa, forma i transforma”. Ell, escriptor perseguit al seu país i que va haver de tastar l’amarga experiència de l’exili sense arribar a poder tornar mai entre els seus, ho deia quan havia entès per què tota aquella munió de generals i de polítics del seu país, decorats i condecorats amb medalles, poderosos de riqueses materials fruit de la corrupció, i tenint a disposició les armes més sofisticades i mortíferes, es dedicaven a perseguir i torturar un pobre escriptor que, com a molt, podia brandar una sola arma: un bolígraf.

Ell havia entès, però, que darrere les paraules hi ha la possibilitat d’explicar el món, de canviar-lo, de donar a conèixer altres cultures i altres maneres de pensar, de fer vibrar el lector, de transportar-lo a altres èpoques i realitats. En definitiva: de transformar-lo.

No som els mateixos, abans de llegir una bona història, que després. El poder transformador de la paraula, “l’arma més eficaç”, deia el poeta vallesà Pere Quart, bon amic de prohoms granollerins com Amador Garrell i de pintors com Francesc Serra o d’escriptors arrelats al nostre Vallès, com Carles Sindreu. El poder transformador, sí, de la literatura. Sovint és per això que no hi ha massa interès a facilitar que totes aquestes idees, mons, realitats, expressades a través de la paraula arribin a tothom. Una mateixa obra exercirà una influència diferent en una persona que en una altra. Com es pot controlar, això?

I bé sabem que la cultura és allò que ens fa persones, però només la cultura expressada en llibertat. Perquè sense llibertat res no té sentit. Emine Zevgi Ozdamar, escriptora turcoalemanya, explicava al Parlament Europeu, a Brussel·les, en unes jornades sobre l’exili i la xenofòbia, que ella havia abandonat la seva Turquia nadiua per anar a Alemanya quan s’havia adonat que la llengua turca estava emmalaltint, perquè hi havia paraules que no es podien dir, perquè estaven censurades o se’ls havia canviat el sentit.

Aquests dies, malauradament, em ressonen amb molta tristesa aquestes seves paraules. No volem un país de silenciadors i silenciats, sinó de gent lliure. No volem tenir res a veure amb els qui callen o fan callar, perquè tots sabem que no hi ha progrés sense llibertat, ni llibertat sense respecte als drets humans. I la literatura és paraula, és comunicació, és llibertat d’expressió.

Per això vull tenir aquí un record sentit per tots els nostres presos polítics, per als que han hagut de deixar el nostre país per causa de la repressió injusta i venjativa, i per a aquests ciutadans valents que estan encausats pagant per una cosa que mai no haurien de pagar: per expressar la pròpia opinió, perquè l’opinió no pot ser mai delicta. I ja enteneu que em refereixo als casos de rapers, tuitaires, poetes, artistes

plàstics, creadors en general i tots els ciutadans que lluiten/lluitem perquè la veu, perquè la paraula, sigui lliure.

Conèixer l'altre i respectar-lo és essencial. Al capdavant, ens ho recordava Claude Lévi-Strauss, "l'altre ets tu". En essència, doncs, no som diferents. I les diferències de matis sempre ens ajuden a ser més tolerants, més oberts, més interessants, diria. Les cultures resultat del mestissatge són sempre les més avançades, les més innovadores, les capaces d'incorporar elements nous, integrar-los i absorbir-los, de manera que el resultat és sempre positiu, enriquidor. I la literatura ens ofereix la possibilitat de conèixer altres èpoques, altres cultures, de viure altres vides.

Corren temps de simplificació, de banalització, de tergiversació intencionada del sentit de les paraules. La simplificació envileix, ens treu dignitat, perquè juga a la dualitat: blanc-negre, bo-dolent. I en la seva simplificació s'oblida volgudament tota la gamma de matisos que hi ha entre els dos pols oposats. De vegades aquest discurs simple ens pot atraure i fins i tot arrossegar, pel que té de senzill, d'aparentment clar. I aquí rau el perill immens que conté, perquè ens fa més limitats, ens empobreix, quan no ens fa caure en la intolerància. Per tant, hem de combatre el dogmatisme i el despotisme d'arrel.

La cultura és obertura, és matis, és diàleg, és transformació. És riquesa! Per tant, fugim de les grans solucions tant en política com en qualsevol altre aspecte de la vida, perquè la complexitat és sempre una oportunitat per a la intel·ligència. Som una societat que vol construir i no destruir, que vol sumar i no dividir. Apostem per la cultura com a arma de creixement i, si cal, de resistència. Apostem pel diàleg intercultural que a tots ens fa millors.

I això és el que demà ens ofereix aquesta diada de Sant Jordi, aquesta festa de primavera que anem exportant cada any a indrets diferents del planeta i que marca el tarannà de la nostra societat. I que, a més, té l'encert de convocar editorials, llibreters sempre amb bon criteri literari, que tenen nas fi i vocació de servei. Ells són els qui d'una manera generosa ens donen a nosaltres, lectors, el millor aliment: l'aliment de l'esperit.

Cal que tots contribuïm perquè continuïn fent la seva funció primordial en un sistema literari com el nostre que té molts gegants famolencs a prop, disposats a empassar-se'l. Cal que tots nosaltres, lectors, amb l'ajut i la complicitat de les administracions, com ho fa el nostre Ajuntament que avui ens ha convocat, hi donem sentit.

Convertir la ciutat en un referent cultural és la millor inversió de futur, perquè crea ciutadans amb esperit crític.

I demà, en aquesta diada exultant de primavera, regalem i esperem que ens regalin alguna bona lectura -el passatemp més bell creat per la humanitat-, una lectura que ens faci viure la vida amb més intensitat. No en perdem l'oportunitat, perquè "la gent que llegeix viu més: viu la seva vida i la dels llibres que llegeix i, per això, té més experiències, més emocions, més vides", ens deia l'enyorat Emili Teixidor.

Vivim totes les vides possibles a través de la lectura!

Que tinguem molt bon Sant Jordi!

Carme Arenas Noguera
22 d'abril de 2019